

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่าได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการการพัฒนาทางโครงสร้างพื้นฐาน การเร่งอัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการใช้ตัวชี้วัดวัดความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาเป็นมาตรฐานชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ รวมถึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศ โดยพิจารณาจากการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product: GDP) และรายได้ต่อหัวของประชากร แต่อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดที่พัฒนามานี้ไม่ได้ให้คำตอบของการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มผลผลิต การเพิ่มรายได้ของบุคคล มากกว่าการวัดความก้าวหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของมนุษย์ให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่ดี รวมถึงการมีศักยภาพของตนเองให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่ตามมา เช่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สิน อัตราการว่างงาน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาการเกิดอาชญากรรม การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง รวมถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชาชน เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาในประเทศไทยด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนนี้ได้ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา โดยรัฐบาลได้กำหนดให้ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสำคัญลำดับแรกที่ต้องแก้ไข ความยากจนจึงได้รับการนิยามในแง่ของความขาดแคลน และตัวชี้วัดความยากจนที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันก็คือระดับรายได้ ทั้งนี้ เนื่องจากว่า รายได้บ่งบอกถึงความสามารถในการตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐาน ความสามารถที่จะซื้อหาสินค้าและบริการเพื่อยังชีพ นิยามความยากจนเช่นนี้ เรียกว่า ความยากจนสัมบูรณ์ (absolute poverty)¹ ใช้เส้นความยากจนเป็นเครื่องมือวัด ผู้มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ว่าเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับซื้ออาหารบริโภค นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับว่า ความยากจนไม่ใช่ปรากฏการณ์ของความขาดแคลน “เงิน” เท่านั้น เพราะในแง่ของความเป็นจริงแล้วจะรวมถึงความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ เนื่องจากคนเราต้องดำรงชีพอยู่ด้วยอาหาร ต้องมี

¹ ปัจจุบันกำหนดเส้นความยากจน (Poverty Line) ในระดับรายได้เท่ากับ 1,667 บาทต่อเดือนต่อคน หรือเท่ากับ 20,004 บาทต่อคนต่อปี หรือเท่ากับ 54.80 บาทต่อคนต่อวัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551 อ้างถึงใน วรเวช สุวรรณระดา; 2552)

เครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัย มีกิจกรรมทางสังคมตามสถานะ บริบททางสังคม และวัฒนธรรม (วิทยากร เชียงกูล, 2545) ซึ่งจากการให้นิยามและปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ผลของการพัฒนาที่ผ่านมานั้นยังไม่มี ความชัดเจนว่าสามารถวัดความอยู่ดีมีสุขในการดำรงชีวิตได้อย่างแท้จริง เพราะการวัดในเรื่องของความอยู่ดีมีสุขนั้นเป็นการวัดที่เกี่ยวกับการวัดเชิงภาวะวิสัย หรือเงื่อนไขทางด้านวัตถุกับความอยู่ดีมีสุข และการวัดเชิงอัตวิสัย หรือเงื่อนไขทางด้านจิตใจ ความพึงพอใจในชีวิตกับความอยู่ดีมีสุข (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549) ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาตัวชี้วัดทางด้านคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข อาจถือได้ว่าเป็นเป้าหมายของการดำรงชีวิตที่สามารถสะท้อนการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม ที่สามารถพึ่งพาตนเอง รวมถึงการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ ในสังคม เพื่อก่อให้เกิดการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความอยู่ดีมีสุขที่แท้จริง

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้เกิดการทบทวนแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อที่จะวัดผลสำเร็จของการพัฒนา จึงทำให้แนวคิดเรื่อง “ความอยู่ดีมีสุข หรือ ความอยู่เย็นเป็นสุข” เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศของ ไทย โดยกรอบแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข” (Well-being) นี้ได้พัฒนามาจากแนวคิดการพัฒนาประเทศของ Amartya Sen (2528 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ระบุว่า “ผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนา คือ การทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุผลสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ และปัจเจกบุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกวิธีการไปสู่ความสำเร็จ ด้วยตัวของเขาเอง ส่วนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจจะเป็นเพียงเครื่องมือหรือทางผ่านไปสู่ความสำเร็จเท่านั้น” รวมถึงได้พัฒนาความคิดเพื่ออธิบายความอยู่ดีมีสุข ว่า “ภารกิจ” (Functionings) หมายถึง ความสำเร็จ และ “สมรรถภาพ” (Capabilities) หมายถึง ความสามารถที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยมองว่า “ความอยู่ดีมีสุข” สามารถพิจารณาได้จากการที่ปัจเจกบุคคลสามารถเลือกที่จะทำ หรือเลือกที่จะเป็น โดยมีอิสรภาพในการเลือกหาแนวทางการดำรงชีวิตหรือแสวงหาความสำเร็จในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) ดังนั้น แนวคิดเรื่อง “ความอยู่ดีมีสุข หรือ ความอยู่เย็นเป็นสุข” ได้กลายมาเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยมองว่า หากพัฒนาประเทศแล้ว คนในประเทศ ยังไม่มีความอยู่ดีมีสุข การพัฒนานั้นก็ไม่เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการพัฒนาคน โดยคน และเพื่อคน (of people, by people and for people) ที่ยึดชุมชนเป็นหลัก รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนในสังคมทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างกว้างขวาง จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่มุ่งเพื่อ “ความอยู่ดีมีสุข” (นิตยา กมลวาทนนิศา, 2545) สืบเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่นำหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้นำทางการพัฒนาและบริหาร

ประเทศ โดยมีแนวคิดทำให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา คือ “ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” นอกจากการนำแนวคิดด้านการพัฒนาให้เกิดความอยู่ดีมีสุขแล้ว ยังมีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วัดความก้าวหน้าการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถเป็นตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทยควบคู่กันด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

การพัฒนาตัวชี้วัดที่ผ่านมา พบว่ามีการพัฒนาที่เป็นมาตรฐานสากลทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการจัดทำตัวชี้วัดส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสุข ความอยู่เย็นเป็นสุข และรวมถึงตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุข การพัฒนาตัวชี้วัดที่สำคัญต่อการพัฒนาตัวชี้วัดอื่นๆ คือ การพัฒนาตัวชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) และการพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ในการพัฒนาตัวชี้วัดทางสังคมเริ่มจากการมุ่งเน้นทางด้านความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้า ส่วนดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์เป็นการขยายแนวคิดในการพัฒนาประเทศซึ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และใช้ GDP เป็นเครื่องชี้วัดความก้าวหน้า ประกอบด้วยดัชนี 3 ตัว คือ การมีชีวิตที่ยืนยาว (Longevity) ความรู้ (Knowledge) และมาตรฐานความเป็นอยู่ (Standard of Living) (ยงยุทธ ขจรธรรม, 2543) ส่วนการพัฒนาตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขโดยตรงนั้น ได้พัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งเป็นการวัดในระดับภาพรวมเท่านั้น ในการพัฒนาตัวชี้วัดนั้นได้นำเอาแนวคิดเรื่องความอยู่ดีมีสุข ตามนิยามแนวคิดของ Amartya Sen เพื่อใช้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนา ซึ่งได้ประมวลกรอบแนวคิด องค์ประกอบของตัวชี้วัด และกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้พัฒนาขึ้น เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดย สกว. และดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของ UNDP เป็นต้น ซึ่งสุดท้ายได้สังเคราะห์และกำหนดเกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทยได้เป็น 7 มิติ ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย ความรู้และการศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต และการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นเครื่องมือชี้วัดสำคัญที่ช่วยชี้วัดผลการพัฒนาสังคมในภาพรวม พร้อมทั้งช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตได้อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

จากแนวคิดและการพัฒนาตัวชี้วัดที่กล่าวมาในข้างต้น คารุณี จงอุดมการณ์ (2550-2551) ได้นำแนวคิดในการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน มาพัฒนาเป็นแบบ

ประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขมหาวิทยาลัยขอนแก่นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (The Khon Kaen University Quality of life and Well-being Indicators Assessment for Local Government) และได้ทดลองใช้แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล 9 ตำบล จำนวนทั้งสิ้น 3,880 คน โดยได้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนแบบออร์โธโกนอล (Orthogonal) ด้วยวิธีแวนิเมกซ์ (Varimax) คัดเลือกความถี่กลุ่มเครื่องมือที่มีค่าองค์ประกอบไม่ถึง 0.5 ออก 5 ข้อ และคัดไว้เฉพาะองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1.0 และมี Components ตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป และได้ 40 ตัวชี้วัด ใน 6 องค์ประกอบ คือ 1) การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 6) ความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน

ดังนั้น จากการพัฒนาแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขดังกล่าวมาทดลองใช้เครื่องมือเพื่อประเมินคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปในพื้นที่ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด โดยในการพิจารณาพื้นที่วิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากโครงการวิจัยความอยู่ดีมีสุขของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา (2547) ที่พิจารณาจากระยะห่างจากเมืองหลักของชุมชนนั้นๆ เนื่องจากเห็นว่าชุมชนยังตั้งอยู่ห่างเมืองเท่าใด ความยากจนของประชากรในพื้นที่ก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ร่วมกับการพิจารณาลักษณะทางกายภาพตามระดับความสูงของพื้นที่ สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นองค์ประกอบด้วย โดยพื้นที่ตำบลยางคำเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ไกลเมือง มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ แม่น้ำมูล แม่น้ำเสียว รวมถึงป่าบุ่งป่าทาม ตลอดจนองค์การบริหารส่วนตำบลยางคำได้ระบุในแผนพัฒนาตำบลสามปี พ.ศ. 2551-2553 ว่า ในหน่วยงานยังไม่มีเครื่องมือที่ใช้ประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน รวมถึงให้ความสนใจในการที่จะทดลองใช้แบบประเมินคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เนื่องจากพื้นที่ตำบลยางคำนั้นมีประชาชนที่มีความยากจนที่ต้องการรับการแก้ไขปัญหาย่างตรงจุด (องค์การบริหารส่วนตำบลยางคำ, 2551-2553) และเพื่อต้องการทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะ คือ ครัวเรือนยากจนนำมาเปรียบเทียบกับครัวเรือนทั่วไปว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ตลอดจนการศึกษาวิจัยที่ได้นี้สามารถที่จะนำเอาองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขที่พัฒนาขึ้นมานี้ให้ใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน ตลอดจน

หน่วยงานของทางภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลที่ทำการศึกษาไปประกอบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำผลการพัฒนาด้านตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขมาใช้ในการบริหารจัดการในการพัฒนาเรื่องคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทุกกลุ่มฐานะในชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ และนำไปสู่คุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขที่แท้จริงและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2. คำถามการวิจัย

ระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่

3. สมมุติฐานการวิจัย

แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขมหาวิทยาลัยขอนแก่นสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถประเมินระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปได้

4. วัตถุประสงค์การวิจัย

4.1 เพื่อศึกษาผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

4.2 เพื่อศึกษาผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนทั่วไปตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้แบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไปด้วยแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้รับการพัฒนาเครื่องมือจากโครงการ การพัฒนาแบบชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของ คาร์ฟูcci จงอุดมการณ์ และคณะ (2550-2551) ที่มีการพัฒนาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขมาอย่าง

ต่อเนื่อง² ซึ่งแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่นนี้ได้ผ่านการทดสอบคุณสมบัติความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) จากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 3,880 คน จาก 9 ตำบลมาแล้ว และได้องค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ คือ 1) การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 6) ความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้เป็นกลุ่มอ้างอิง (known group) โดยการเปรียบเทียบผลการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของกลุ่มอ้างอิง คือ ครัวเรือนยากจน จำนวน 122 ครัวเรือน และในครัวเรือนทั่วไปในจำนวนที่เท่ากับกลุ่มอ้างอิงคือ 122 ครัวเรือน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic random sampling) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มต้องเป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด และวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของ 2 กลุ่ม ด้วยสถิติ Independent t-test และวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขต่อไป

5.2 ทราบความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน เมื่อจำแนกประเภทครัวเรือน เพื่อเป็นข้อมูลในการให้การช่วยเหลือที่ตรงตามความต้องการ รวมถึงเป็นการพัฒนาสถาบันครอบครัวกลุ่มเป้าหมายต่อไป

5.3 เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะให้กับผู้รับผิดชอบในการพัฒนาในพื้นที่ และพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขต่อไป

6. นิยามศัพท์

6.1 ตัวชี้วัด หมายถึง ตัวแปรที่ใช้วัดเพื่อให้ค่าหรือคุณลักษณะซึ่งบ่งชี้สถานภาพหรือสะท้อนการดำเนินงานตามเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กรต่อประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข

² ดูเพิ่มเติมในบทที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย หน้า 50

6.2 ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข หมายถึง องค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ของแบบประเมินคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนยากจนเปรียบเทียบกับครัวเรือนทั่วไป ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 6) ความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน ในพื้นที่ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด

6.3 คุณภาพชีวิต หมายถึง การตระหนักรู้ต่อสภาวะการดำรงชีวิตของตนเองของประชากร โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสองด้าน คือ ความต้องการ (Want) ซึ่งรวมถึงความจำเป็นพื้นฐานทางวัตถุและความต้องการทางด้านจิตใจที่จะต้องการบรรลุเป้าหมาย หรือคุณค่าในชีวิต และทรัพยากรที่ปัจเจกและครัวเรือนสามารถใช้ (Need satisfiers) เพื่อสนองต่อความต้องการที่ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและสังคม (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549)

6.4 ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง สภาวะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้ออำนวยให้บุคคล ครัวเรือน ชุมชน สามารถบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้

6.5 การพัฒนาตัวชี้วัด หมายถึง กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดในแบบประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) การสืบทอดจารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 6) ความมั่นคงทางชีวิตในครัวเรือนและชุมชน

6.6 ฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึง ฐานะทางเศรษฐกิจโดยรวมของครัวเรือนที่มีรายได้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ครอบครัวยากจนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้โดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) คือจำนวน 23,000 บาทต่อคนต่อปี 2) ครอบครัวยากจนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้โดยรวมต่อปีของเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) คือ จำนวน 23,000-48,000 บาทต่อคนต่อปี 3) ครอบครัวยากจนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้โดยรวมมากกว่าเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) คือจำนวน 48,000 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)